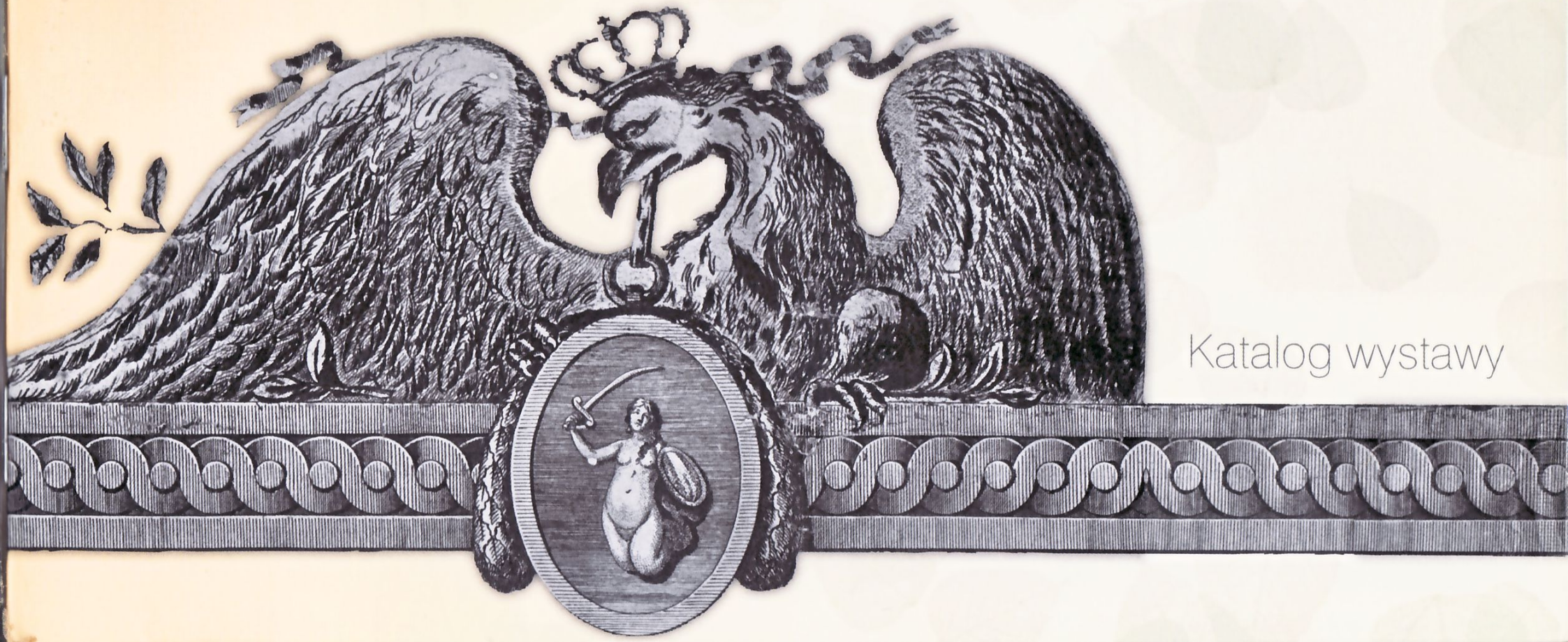

ARCHIWA WARSZAWSKIE DAWNIEJ I DZIŚ

Katalog wystawy

Patronat wystawy

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Minister Nauki i Szkolnictwa Wzszego
Naczelný Dyrektor Archiwów Państwowych
Rektor Uniwersytetu Warszawskiego
Wojewoda Mazowiecki

Kurator wystawy

Alicja Kulecka
Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego

Scenariusz wystawy

Joanna Arvaniti
Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie

Projekt plastyczny wystawy

Maria Kaliszczuk-Donaj
Agencja Wydawniczo-Poligraficzna AMALKER

Wystawa sfinansowana przez

Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego
Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych
Polską Akademię Nauk Archiwum w Warszawie

Wystawa przygotowana we współpracy ze **Stołeczną Estradą**

Redakcja katalogu

Joanna Arvaniti
Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie

Współpraca

Tomasz Rudzki
Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie

Na okładce

Orzeł trzymający medalion z Syreną, herbem Warszawy,
na dokumencie nadania obywatelstwa miasta, 1808.
AGAD, Zbiór dokumentów pergaminowych, 6364

© Copyright by Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie, Warszawa 2011

ISBN 978-83-922103-9-9

Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie
ul. Nowý Świat 72, 00-330 Warszawa, www.apan.waw.pl

SPIS TREŚCI

	Wprowadzenie — Alicja Kulecka Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego _____	4		Archiwum Państwowe m st Warszawy _____	23
	Informacja o wystawie — Joanna Arvaniti Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie _____	7		Centralne Archiwum Wojskowe _____	27
	Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych _____	9		Instytut Pamięci Narodowej _____	30
	Archiwum Akt Nowych _____	11		Narodowe Archiwum Cyfrowe _____	34
	Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie _____	16		Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie _____	39
	Archiwum Główne Akt Dawnych _____	19			

Wprowadzenie

Archiwa i zgromadzone w nich materiały zawsze stanowiły ważny czynnik tworzący więzi wspólnotowe. Przechowywane dokumenty służyły zachowaniu pamięci, kształtowaniu tożsamości państwowej, narodowej, kulturowej. Archiwalia zawierające zapisy ważnych wydarzeń i drobnostek dnia codziennego, upływającego czasu, zmienności warunków cywilizacyjnych budziły zainteresowanie zarówno historyków wzbogacających profesjonalnie refleksję o przeszłości, jak i miłośników dziejów. Pełnienie tak istotnych funkcji społecznych nakładało na archiwa szczególne obowiązki, na ich czele zawsze była troska o relikty przeszłości, a zwłaszcza ich zachowanie — by służyły następnym pokoleniom, stając się ważnym elementem międzypokoleniowej wspólnoty i wymiany doświadczeń i refleksji.

Archiwalia stanowiły przedmiot inspiracji i treści wielu ekspozycji. Archiwa jako instytucje, użytkowane przez nie budynki — miejsca przechowywania świadectw pamięci i źródeł historycznych, zatrudnieni w nich ludzie — strażnicy pamięci i reliktyw przeszłości, były

zdecydowanie rzadziej bohaterami wystaw. Idea archiwum otwartego, pełniącego ważne role społeczne, przyjaznego dla wszystkich wkraczających w ich progi gości, poszukującego ciągle nowych form komunikacji ze swoimi użytkownikami, sprzyjała koncepcji pokazania sieci archiwów warszawskich.

Warszawa była miastem ważnym dla dziejów Polski i Europy. Była świadkiem chwil wielkich triumfów i wielkich nieszczęść kraju i narodu. W tym mieście powstawały programy modernizacji państwa, odzyskania niepodległości, zachowania jej. Jako siedziba królewska, stolica znaczącego państwa Europy Środkowej, ośrodek idei i powstań narodowych, była miejscem, w którym każdy zapis przeszłości stawał się przedmiotem godnym zachowania i gromadzenia. Warszawa była także ośrodkiem życia duchowego i intelektualnego.

Bogactwo pełnionych przez miasto funkcji miało wpływ na strukturę działających w nim archiwów. W Warszawie mają swoje siedziby archiwa centralne gromadzące materiały działalności instytucji zarządzających państwem. Znajdują się w nim także archiwa regionalne gromadzące materiały instytucji miejskich oraz tych działających na terenie województwa, którego stolicą jest Warszawa. Mają

tu swoje siedziby liczne archiwa kościelne. W Warszawie istnieje również wiele archiwów instytucji naukowych. W mieście stołecznym zlokalizowane zostały także archiwa gromadzące materiały stanowiące świadectwo zniewolenia społeczeństwa okresu PRL. Różnorodność zgromadzonych w archiwach warszawskich materiałów jest więc olbrzymia.

Rozważania o archiwach warszawskich nie byłyby pełne, gdyby nie wspomniano w nich o ogromnych stratach, jakie ponosiły te placówki, dzieląc losy miasta. Historia zasobu wspomnianych instytucji Warszawy raz jeszcze nakazuje podkreślić ogrom zniszczeń spowodowanych przez wojska niemieckie pacyfikujące miasto po upadku Powstania Warszawskiego. Za nieugiętość walczących o wolność zapłacić musiały także dobra kultury.

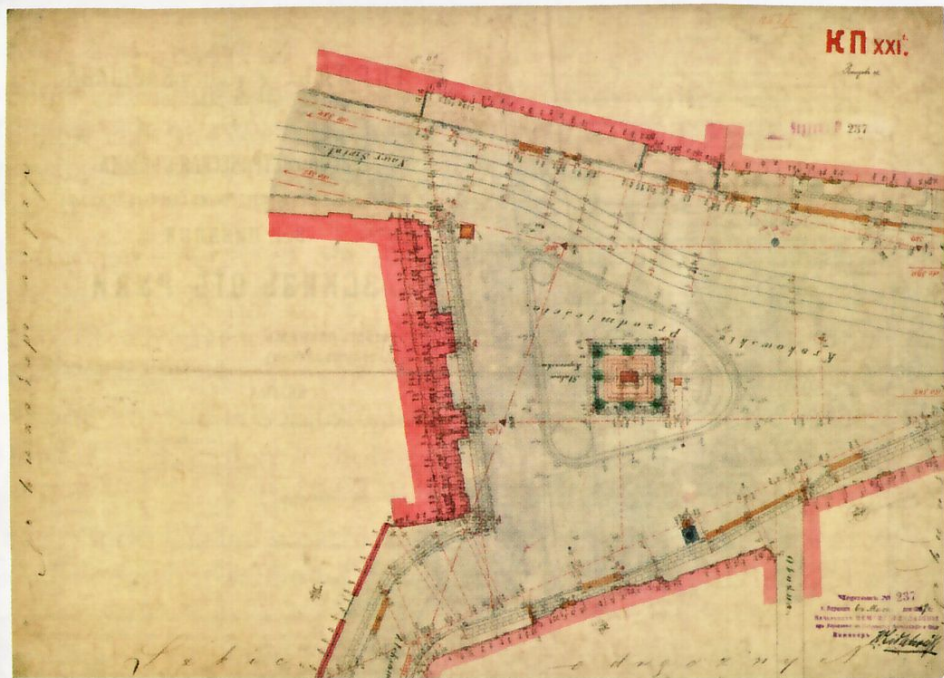
Warszawska sieć archiwalna ze swoim zróżnicowaniem i bogactwem jest odbiciem dziejów Polski, Warszawy i związanego z nią regionu oraz Europy.

Dynamice i zmienności dziejów towarzyszyła ewolucja zawodu archiwisty. Ten strażnik dziedzictwa i pamięci, bardzo często historyk badający dzieje lub współpracownik historyka, zawsze stawał wobec zróżnicowanych potrzeb i oczekiwań użytkowników. Jednakże

zawsze zawód ten wymagał łączenia tradycji z nowoczesnością. Archiwista musiał umieć odczytywać najstarsze dokumenty, sporządzać kopie, wypisy, informować o miejscu ich przechowywania, odnaleźć wśród stosu innych potrzebny czytelnikowi tekst, przynieść go. Wymagano, by archiwa zabezpieczały akta, chroniły je od zniszczenia. Wraz z początkiem doby masowego powielania, czyli pojawienia się mikrofilmowania na dużą skalę i nowoczesnych kopiarek, kiedy większość badaczy chciała mieć kserokopie dokumentów na swoich stołach, przestała wystarczać znajomość paleografii, neografii, dyplomatyki, metodyki archiwalnej, konieczne stało się rozbudowanie funkcji archiwum. Te tendencje pogłębiły się wraz z rozszerzeniem stosowania technologii cyfrowych w różnych dziedzinach działalności archiwalnej. Współcześnie większość czytelników archiwaliów chciałaby mieć prawie wszystkie materiały w swoich domach, dostępne online. Zaczęła zacierać się granica pomiędzy biurkiem a magazynem archiwalnym. Archiwa i archiwiści starają się zaspokajać te nowe potrzeby, a w zasadzie nowy styl wykorzystywania materiałów archiwalnych, nową metodę pracy z nimi. Bogactwo archiwaliów zgromadzonych w archiwach warszawskich stanowiło istotny czynnik inspirujący badania naukowe. Przeszłość zapisana

w różnych dokumentach znajdujących się w zasobie archiwalnym nadal zmusza do stawiania wielu pytań i poszukiwania odpowiedzi, zarówno przez historyków, jak i miłośników historii. Archiwalia jako dobra kultury stanowią element cenny dla każdego obywatela. Refleksja o przeszłości nieodmiennie towarzyszyła codzienności, pytaniom o cele i sens losów człowieka i zbiorowości. Archiwalia są dobrem zaspokajającym liczne potrzeby intelektualne człowieka współczesnego. Zainteresowanie nimi i chęć zachowania wykracza daleko poza kręgi elit intelektualnych. Bogactwo archiwaliów warszawskich służy społeczeństwu Polski i Europy.

Alicja Kulecka

Krakowskie Przedmieście i pomnik Mikołaja Kopernika na planach Lindleyów, lata 80. XIX w., APW, 1001, 1734/12

Informacja o wystawie

W przygotowywaniu wystawy (43 barwne tablice o wymiarach 100×100 cm) uczestniczyło osiem warszawskich archiwów oraz zarządzająca podległymi jej archiwami państwowymi NDAP. Na miejsce prezentacji, odbywającej się w ramach XV Festiwalu Nauki, wybrano prestiżowy punkt stolicy — Galerię Plenerową przy ul. Traugutta. Materiały wszystkich instytucji, przedstawianych w kolejności alfabetycznej, zostały podzielone na cztery bloki tematyczne: siedziby, straty wojenne, archiwiści, najciekawsze zbiory.

Tablice wstępne, opatrzone tekstami opisującymi burzliwe dzieje i stan obecny uczestniczących instytucji, prezentują ich historyczne i współczesne siedziby. Wstrząsające wrażenie robią zdjęcia ruin budynków i dokumentów nadpalonych, przestrelonych lub uszkodzonych odłamkami pocisków (AGAD, CAW). Warto zwrócić uwagę na tablicę upamiętniającą archiwistów poległych, zamordowanych, zaginionych lub zmarłych w czasie 2. wojny światowej. Można tu znaleźć nazwiska takich wybitnych uczonych, jak Stefan Ehrenkreutz zmarły w 1945 roku w więziennym szpitalu w Wilnie, Marceli Handelsman poległy w 1945 roku w obozie Dora-Nordhausen, Janusz

Iwaszkiewicz rozstrzelany w 1944 roku w alei Szucha, Józef Siemieński zamordowany w 1941 roku w obozie Auschwitz-Birkenau (AGAD). Głęboko zapada w pamięć nieupowszechniane dotychczas zdjęcie z widokiem na Krakowskie Przedmieście, wykonane z okien Pałacu Staszica w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku przez uczestnika powstania warszawskiego Seweryna Brauna (APAN). Szokujące, szczególnie dla młodzieży, są fotografie przedstawiające kamienną pustynię po powstaniu warszawskim na terenie zrównanego z ziemią Muranowa czy Rynku Starego Miasta (APW). W tej części ekspozycji możemy też zobaczyć teraźniejsze magazyny archiwalne, pomieszczenia działów i pracowni naukowych. Interesujące są plansze IPN i NAC prezentujące najnowocześniejszy sprzęt do rekonstrukcji, konserwacji i digitalizacji zbiorów.

Na tablicach poświęconych archiwistom zaprezentowano wizerunki dawnych dyrektorów instytucji, archiwistów szczególnie zasłużonych dla nauki, a także współczesne zdjęcia pracowników podczas realizacji kwerend, w czasie konferencji naukowych czy uroczystości archiwalnych. Warto zwrócić uwagę na świetne rysunki satyryczne z początku lat 60. XX wieku przedstawiające w sposób żartobliwy ówczesne archiwalne problemy. Te zabawne, a jednocześnie bardzo

wymowne obrazki są doskonałym urozmaicheniem dostojnej ekspozycji (AAN).

Największą atrakcją wystawy są reprodukcje najcenniejszych i najciekawszych obiektów pochodzących ze zbiorów uczestniczących instytucji. Na tablicach AGAD można podziwiać prawdziwe pomniki dziedzictwa narodowego, m.in. dokumenty: hołdu pruskiego z 1525 roku, unii lubelskiej z 1569 roku, konfederacji warszawskiej z 1573 roku, Konstytucji 3 maja z 1791 roku. AAW pokazało m.in. pergaminowy akt przeniesienia kolegiaty z Czerska do Warszawy z 1398 roku oraz barwną mapę zasięgu terytorialnego archidiecezji warszawskiej z 1918 roku. Najstarszy dokument na wystawie (APAN) pochodzi z 1273 roku (fragment cysterskiej *Księgi cudów* z opactwa w Kołbaczu z charakterystycznymi opisanymi otworami — pozostałościami po naroślach na skórze młodej kozy). APAN pokazało też najstarsze na wystawie zdjęcie (reprodukcja dagerotypu sprzed 1860 roku przedstawiająca rodzinę Samuela Bogumiła Lindego) i najstarszy medal autorstwa nadwornego medaliera królewskiego Jana Filipa Holzhaeussera (medal zaszczytny Stanisława Augusta Poniatowskiego przyznany Stanisławowi Konarskiemu w 1765 roku, ze słynną inskrypcją „Sapere auso”). Wśród eksponatów APW miłe dla oka są pełne uroku i niezwykłego czaru pocztówki z widokami ulic

dawnej Warszawy oraz kolekcja starych konterfektów, wśród których szczególnie urokliwe są portreciki dzieci, a wśród nich wizerunek ośmioletniego Stefka Paszkiewicza czy podobizny czterech pociech Józefa i Anny Smoleńskich. Eksponaty CAW w znacznej mierze związane są z postacią Józefa Piłsudskiego (odezwy, rozkazy). Emocje budzą dokumenty IPN, wśród których znalazły się zdjęcia operacyjne SB, wykonane z ZPO podczas demonstracji w marcu 1968 roku, z okazji pierwszej wizyty Jana Pawła II w Polsce w 1979 roku i w czasie pogrzebu zakatowanego przez milicjantów w 1983 roku poety Grzegorza Przemyka, a także fragmenty akt operacyjnych SB zniszczonych przez komunistycznych funkcjonariuszy na przełomie 1989 i 1990 roku. Mistrzowskie są plansze z fotografiami sportowców, aktorów i tancerzy zrobione podczas wykonywania przez nich efektownych skoków czy tańców (NAC).

Bogactwo przygotowanego przez poszczególne archiwa materiału spowodowało, że wybór zdjęć na wystawę nie był łatwy. Obiekty na tablicach ułożono chronologicznie, jednak czasami wkrada się tu zamierzony artystyczny nieład, spowodowany szczupłością miejsca i chęcią zaprezentowania jak największej ilości różnorodnych unikatowych eksponatów.

Joanna Arvaniti

Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych — NDAP

02-517 Warszawa, ul. Rakowiecka 2d

Wydział Archiwów Państwowych w ramach Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego utworzono na podstawie dekretu Naczelnika Państwa z 7 lutego 1919 roku. Na czele Wydziału stał naczelnik, a od 1925 roku Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. Dekret o archiwach państwowych z 29 marca 1951 roku powołał do życia Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych jako urząd centralny nadzorujący całokształt działalności archiwów państwowych. Głównym zadaniem NDAP jest troska o archiwalia tworzące istotny element polskiego dziedzictwa kulturowego, zawierające odbicie przeszłości instytucji państwowych i narodowych oraz indywidualnych historii obywateli. NDAP zarządza siecią archiwów państwowych, inspirowanie powstawanie regulacji prawnych dotyczących działalności archiwalnej, czuwa nad gromadzeniem, przechowywaniem, opracowywaniem, udostępnianiem i popularyzacją narodowego zasobu

archiwalnego. NDAP wywiera znaczący wpływ na standardy archiwalne, inicjuje badania naukowe z zakresu teorii i metodyki archiwalnej oraz historii archiwów, reprezentuje polskie interesy archiwalne na świecie i współpracuje z archiwami zagranicznymi.

Spis eksponatów umieszczonych na wystawie

Wydział Archiwów Państwowych; od lewej przed biurkiem: Józef Stojanowski, Antoni Rybarski, Anna Frąckiewiczowa; od lewej za biurkiem: Maria Grela, Gustaw Kaleński, Maria Dąbrowska, Stanisław Ptaszycki,

Aleksander Markiewicz, Wacław Wajruch, Franciszek Greal, Tadeusz Sławik, 1927, NDAP

Wydział Archiwów Państwowych, 1931, NDAP

Kurs archiwalny w Otwocku, 1949, NDAP

Uroczystość z okazji wręczenia odznaczeń państwowych i resortowych, AGAD, 19 grudnia 2003, NDAP

Budynek NDAP, ul. Długa 6, Warszawa, b.d., NAC, XXXI-112-2

Współczesna siedziba NDAP, ul. Rakowiecka 2d, 2011, APAN, fot. Tomasz Rudzki

Ewa Piórkowska

Wydział Archiwów Państwowych, 1931, NDAP

Archiwum Akt Nowych — AAN

02-103 Warszawa, ul. Hankiewicza 1

Archiwum Akt Nowych powstało w 1919 roku z zadaniem gromadzenia akt pozostałych po okupacyjnych władzach wojskowych niemieckich i austro-węgierskich z lat 1915–1918. Od 1922 roku do zasobu napływać zaczęły akta polskich instytucji i urzędów działających po odzyskaniu niepodległości. W 1930 roku w miejsce Archiwum Wojskowego powołano AAN w celu gromadzenia także archiwaliów wytworzonych przez polskie urzędy i instytucje centralne działające po 1918 roku. Przed 2. wojną światową zasób zajmował ok. 10 km półek magazynowych, a po jej wybuchu, w wyniku przejścia registrarur zlikwidowanych polskich urzędów, wzrósł do ok. 35 km. Materiały zostały zniszczone w ok. 97% po upadku powstania warszawskiego. Reaktywacja działalności AAN nastąpiła w 1948 roku; jego zadaniem jest gromadzenie i przechowywanie akt polskich urzędów i instytucji centralnych działających w okresie II Rzeczypospolitej, w okresie okupacji oraz po 1944 roku. Zasób AAN stanowią ar-

chiwalia zajmujące ponad 25 km półek magazynowych. Są to dokumenty wytworzone przez naczelne organa władzy, kontroli, administracji i wymiaru sprawiedliwości, centralne organa państwowej i spółdzielczej administracji gospodarczej, centralne instytucje finansowo-kredytowe i ubezpieczeniowe, centralne organa partii oraz organizacji politycznych, społecznych, zawodowych, kulturalnych i sportowych oraz wybitne osobistości życia politycznego, społecznego i kulturalnego Polski. Większość dotyczy okresu po 1916 roku, choć niektóre zespoły i zbiory sięgają XIX wieku (akta partii i organizacji społecznych czy niepodległościowych), a nawet wieku XV (akta rodzin).

Spis eksponatów umieszczonych na wystawie

Fort Sokolnickiego na Żoliborzu, siedziba AAN w latach 1919–1951, 2008, AAN, fot. Janusz Chrzanowski

Siedziba AAN w latach 1930–1936, ul. Długa 13, APW, Akta miasta Warszawy 1914–1973, Wydział Gabarytów, 523

Siedziba AAN w latach 1937–1940, ul. Górskiego 9, 2008, AAN, fot. Małgorzata Przeździecka

Siedziba AAN w latach 1940–1944, ul. Rakowiecka 6, NAC, Koncern „Ilustrowany Kurier Codzienny”, 1910–1939, Archiwum ilustracji, 1-N-3403

Siedziba AAN w latach 1951–1963, ul. Długa 7 (lewa oficyna), 2008, AAN, fot. Małgorzata Przeździecka

Siedziba AAN w latach 1963–1992, ul. Rakowiecka 22b, 2008, AAN, fot. Małgorzata Przeździecka

Obecna siedziba AAN, ul. Hankiewiczza 1, 2010, AAN, fot. Janusz Chrzanowski

Zabytkowa skrzynka na rewersy umocowana na korytarzu na 2. piętrze „magazynowca” AAN, 2011, AAN, fot. Karolina Zbieć

Plan gmachu Archiwum Wojskowego, ul. Długa 13, ok. 1930, AAN, 1919–1990, 152

Obliczenia statyczne wytrzymałości stropów żelbetonowych projektowanego gmachu Centralnego Archiwum Państwowego w Warszawie, b.d., AAN, 1919–1990, 64

M. T. [Mieczysław Torczyński], *Sekretariat — stoliczku nakryj się*, ok. 1962, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

M. T. [Mieczysław Torczyński], *Oddział III Akt Okresu Polski Ludowej*, ok. 1962, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

M. T. [Mieczysław Torczyński], *Oddział IV Akt Okresu Polski Ludowej*, ok. 1962, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

M. T. [Mieczysław Torczyński], *Postęp techniczny usprawnia pracę*, ok. 1962, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

M. T. [Mieczysław Torczyński], *Dysonanse międzyoddziałowe — spór o regały magazynowe między Bogdanem Krollem (Oddział III Akt Okresu 1939–1945) a Stanisławem Kamińskim (Oddział V Nadzoru*

nad Składnicami Akt), ok. 1962, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

Pracownicy Wydziału Archiwów Państwowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; drugi od lewej Józef Stojanowski, kierownik AAN, 1931, AAN, ZF, XIX–XX w., bez sygnatury

Porządkowanie akt w Oddziale V Nadzoru nad Składnicami Akt, Stanisława Stefańska, 1963, AAN, Registratura własna, Kronika AAN za lata 1962–1963, bez sygnatury

Pracownicy AAN podczas spotkania okolicznościowego w Pracowni Naukowej; od lewej: Sylwestra Jankowska, Barbara Halbert, Bogna Wolska, Mieczysław Motas, dyrektor AAN w latach 1969–1979, Bogdan Kroll, zastępca dyrektora, Saturnina Horodyska, N.N., 1978, AAN, Zbiory prywatne Sylwestry Jankowskiej

Obchody VI Tygodnia Archiwów Polskich w siedzibie AGAD; w pierwszym rzędzie od prawej: Mieczysław Motas, dyrektor AAN w latach 1969–1979, Zygmunt Kolankowski, dyrektor AAN w latach 1953–1955, 1984, NAC, XXXI-47

Pracownicy AAN podczas wręczania odznaczeń państwowych w siedzibie AGAD; od lewej: Barbara Czerwińska, Danuta Filar, N.N., N.N., Edward Kołodziej, N.N., Danuta Pieniążek, Waldemar Wysocki, N.N.,

Sylwestra Jankowska, Maciej Maniowski, Dariusz Grot, 1991, AAN, Zbiory prywatne Danuty Filar

Wizyta w AAN prymasa Polski kardynała Józefa Glempa, 2001, AAN, fot. Janusz Chrzanowski

Pracownicy AAN podczas ćwiczeń obrony cywilnej; od lewej: Władysław Horst, Franciszek Mikłasz, Zbigniew Wojtasik, Ryszard Jakubowski, Waldemar Wysocki, Waldemar Wróblewski, Zdzisław Stosio, Arkadiusz Cisek, Beata Jęcek, Joanna Lisowska, Dorota Kolwińska, 2001, AAN, fot. Janusz Chrzanowski

Akt przekazania władzy Józefowi Piłsudskiemu przez Radę Regencyjną Królestwa Polskiego, 14 listopada 1918, AAN, Kancelaria Cywilna Naczelnika Państwa w Warszawie, 1918–1922, 1

Postulowany podczas obrad konferencji pokojowej w Wersalu przebieg granic odrodzonego państwa polskiego, ok. 1919, AAN, Archiwum Ignacego Jana Paderewskiego, 1861–1941, 849

Ulotka propagandowa wydana z okazji zwycięskiej bitwy warszawskiej, 1920, AAN, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze, 1935–1939, 34

Paszport dyplomatyczny Ignacego Jana Paderewskiego, 1920–1924, AAN, Archiwum Ignacego Jana Paderewskiego, 1861–1941, 3

Ultimatum z sierpnia 1920 roku Mikołaja Dowoyno-Sołłohuba, dowódcy radzieckiej XVI Armii, do prezydenta Warszawy z żądaniem bezwarunkowej kapitulacji miasta, AAN, Akta Romualda Śreniawa-Szypiorskiego, 1935–2003, III/100

Plan sali posiedzeń Sejmu RP z podziałem miejsc dla poszczególnych partii i stronnictw politycznych, 20 stycznia 1920, AAN, Kancelaria Cywilna Naczelnika Państwa w Warszawie, 1918–1922, 32

Protokół posiedzenia Zgromadzenia Narodowego dla wyboru Prezydenta RP, 9 grudnia 1922, AAN, Biuro Sejmu RP w Warszawie, 1919–1939, 13

Tekst Ustawy Konstytucyjnej z 1935 roku, przesłany przez marszałka Sejmu RP na ręce prezesa RM w celu ogłoszenia w *Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, AAN, Prezydium Rady Ministrów w Warszawie, 1917–1939, część IV — rektyfikaty, 5–4

Odezwa generała Juliusza Rómmla, dowódcy Armii „Warszawa”, z tekstem rozkazu Naczelnego Wodza do mieszkańców stolicy o konieczności obrony miasta, wrzesień 1939, AAN, Kampania wrześniowa, 1939 — Zbiór akt, 2

Kawiarnia „Café Fogg”, ul. Marszałkowska 119, b.d., AAN, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1974–1990, 424

Komunikat Okręgowego Delegata Rządu na m.st. Warszawę z 3 października 1944 roku z informacją o podpisaniu układu o zaprzestaniu działań wojennych i warunkami opuszczenia miasta przez oddziały powstańcze i ludność cywilną, AAN, Delegatura Rządu RP na Kraj, 1940–1945, 202/XX/18

Plan ewakuacji zasobu archiwów warszawskich po kapitulacji powstania warszawskiego, listopad 1944, AAN, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, 1945–1966, 8476

Meldunek z lutego 1944 roku Adama Borysa „Pługa”, dowódcy oddziału „Pegaz”, o przebiegu zamachu na dowódcę SS i policji dystryktu warszawskiego Franza Kutscherę, AAN, Akta Piotra Stachewicza, 1943–1987, 2

Krakowskie Przedmieście, jesień 1939, AAN, ZF byłego Centralnego Archiwum KCPZPR, AAN, 6651

Referat Witolda Suchodolskiego *Archiwa polskie w obliczu start poniesionych podczas wojny*, Zjazd Delegatów Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich, 13 maja 1945, AAN, Akta Witolda Suchodolskiego, 1945–1962, 6

Kartka pocztowa Józefa Stojanowskiego do Witolda Suchodolskiego w sprawie transportu akt z archiwów warszawskich do Częstochowy, 8 listopada 1944, AAN, Akta Witolda Suchodolskiego, 1945–1962, 55

Wywózka zdemontowanego pomnika Jana Kilińskiego na teren Muzeum Narodowego, luty 1942, AAN, Akta Andrzeja i Wojciecha Makólskich, 1940–1946, 1

Przekazanie przez generała Władysława Andersa papieżowi Piusowi XII laski przeora klasztoru na Monte Cassino, wrzesień 1944, AAN, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1974–1990, 830

Tekst polski projektu Konstytucji PRL z 1952 roku z odręcznym — autorstwa Bolesława Bieruta — tłumaczeniem poprawek Józefa Stalina, AAN, Kolekcja akt różnej proveniencji, I/112

Uchwała Prezydium Rządu z 25 września 1953 roku w sprawie zakazu wykonywania obowiązków kościelnych przez kardynała Stefana Wyszyńskiego, AAN, Urząd do spraw Wyznań w Warszawie, 1950–1989, 74/4

Demonstracja na Krakowskim Przedmieściu, marzec 1968, AAN, „Perspektywy”, 1945–1988, 1/565

Demonstracja na Rynku Starego Miasta, 3 maja 1982, AAN, Archiwum Prymasowskiego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom, 1981–1993, 55

Adam Dąbrowski

Ulotka propagandowa wydana z okazji zwycięskiej bitwy warszawskiej, 1920, AAN, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze, 1935–1939, 34

Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie — AAW

00-815 Warszawa, ul. Dewajtis 3

Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie jest instytucją gromadzącą dokumentację dotyczącą wielowiekowej działalności Kościoła na terenie Mazowsza. W wyniku przemian administracyjnych Kościoła w Polsce sama archidiecezja warszawska powstała dopiero w roku 1818. W AAW znajdują się również materiały związane z archidiecezją gnieźnieńską oraz diecezją poznańską z racji wcześniejszej przynależności do nich tej części Mazowsza. Zniszczenia wojenne uszczupliły pierwotny zasób AAW. Jednakże jako instytucja kościelna, w okresie PRL Archiwum było darzone znacznym zaufaniem, w wyniku czego prywatne osoby niejednokrotnie przekazywały dokumentację niekoniecznie kwalifikującą się do zasobu kościelnego. Obecnie zasób AAW stanowią przede wszystkim księgi metrykalne, dokumenty wydawane przez biskupów (acta episcopalia), materiały instytucji kościelnych (np. Rada Prymasowska Odbudowy Kościołów

Warszawy), spuścizny po zmarłych duchownych, dokumentacja zakonów męskich oraz żeńskich, a także archiwalia niekościelne, jak np. dokumentacja Konwentu Polonia — najstarszej polskiej korporacji akademickiej.

Spis eksponatów umieszczonych na wystawie

Budynek seminarium archidiecezji warszawskiej przy ul. Krakowskie Przedmieście 34, jedna z siedzib AAW po 1. wojnie światowej, 1918, AAW, A. 236

Katedra św. Jana przy ul. Świętojańskiej 8, w okresie międzywojennym jedno z dwóch miejsc przechowywania zasobu archiwalnego archidiecezji warszawskiej, jedna z siedzib AAW w latach 1968–2000, 1918–1939, AAW, A. 284

Gruzy katedry św. Jana, w której mieściła się część zasobu archiwalnego archidiecezji warszawskiej, po 1945, AAW, F. I.16

Kapitułarz katedry św. Jana, siedziba AAW, siostra Kalista (Helena Lesman) przy pracy, 1977, AAW, fot. Jan Wysocki

Magazyn AAW, księgi metrykalne parafii archidiecezji warszawskiej, 2010, AAW, fot. Karol Dowgiało

Magazyn AAW, spuścizny po księżach archidiecezji warszawskiej, 2010, AAW, fot. Karol Dowgiało

Wejście do aktualnej siedziby AAW przy ul. Dewajtis 3, 2010, AAW, fot. Karol Dowgiało

„Dobre Miejsce”, budynek przy ul. Dewajtis 3, w którym aktualnie mieści się siedziba AAW, 2010, AAW, fot. Karol Dowgiało

Ignacy Skorupka, archiwariusz archidiecezji warszawskiej w roku 1920, AAW, S. 122, k. 15

Władysław Kwiatkowski, dyrektor AAW w latach 1934–1939, AAW, S. 173

Album przedstawiający dostojników kościelnych, koniec XIX w., AAW, A. 237

Jan Wysocki, dyrektor AAW w latach 1968–1987, AAW, bez sygnatury

Witold Malej, dyrektor AAW w latach 1960–1967, AAW, bez sygnatury, zdjęcie z albumu, F. I.48

Pracownia AAW, kwerendziści, 2010, AAW, fot. Karol Dowgiało

Współpraca AAW z Polskim Towarzystwem Genealogicznym, członek PTG Marta Nalazek z pracownikiem AAW Karolem Dowgiało podczas digitalizacji ksiąg metrykalnych, 2010, AAW, fot. Piotr Staniewicz

Widok na magazyn, na pierwszym planie siostra Kalista (Helena Lesman), 2007, AAW, fot. Piotr Staniewicz

Akt przeniesienia kolegiaty z Czerska do Warszawy, pergamin, 1398, AAW, DP.1

Mapa zasięgu terytorialnego archidiecezji warszawskiej, 1918, AAW, bez sygnatury

Najstarsza księga metrykalna znajdująca się w posiadaniu AAW, AAW, Księga chrztów za lata 1584–1601, katedra św. Jana, M. I.264, k. 1 r.

Konwent Polonia, najstarsza polska korporacja akademicka, Dorpat, koniec XIX w., AAW, KP. I.13

Członkowie Konwentu Polonia, Dorpat 1914–1918, AAW, KP. I.13

Przywilej nadany przez króla Władysława IV dla Zgromadzenia ss. Brygidek w Grodnie, 1638, AAW, bez sygnatury

Liber acceptarum et expensarum..., księga przychodów i rozchodów karmelitów bosych, 1678–1706, AAW, 34

Przywilej na relikwie wydany przez biskupa M. Landiniego, prefekta kancelarii rzymskiej, 1767, AAW, DP. 59

Akt chrztu prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego, 1893, AAW, Księga chrztów, Parafia św. Trójcy w Warszawie, bez sygnatury

Kancjonał. Głos Boski przez Głos Ludzki z Zgodney Harmonij Braci Kongregacyi Literatorum..., księga muzyczna Archikonfraterni Literackiej w Warszawie, 1827, AAW, bez sygnatury

Karol Dowgiąło

Kancjonał. Głos Boski przez Głos Ludzki z Zgodney Harmonij Braci Kongregacyi Literatorum..., księga muzyczna Archikonfraterni Literackiej w Warszawie, 1827, AAW, bez sygnatury

Archiwum Główne Akt Dawnych — AGAD

00–263 Warszawa, ul. Długa 7

Archiwum Główne Akt Dawnych jest najstarszym publicznym archiwum polskim. Zostało powołane przez księcia warszawskiego Fryderyka Augusta dekretem z 2 września 1808 roku pod nazwą Archiwum Ogólne Krajowe. Podczas 2. wojny światowej Archiwum utraciło ponad 90% zasobu, który spłonął podpalony przez Niemców 2 września 1944 roku. Po 2. wojnie światowej do zbiorów AGAD włączono ocalałe szczątki innych zniszczonych archiwów warszawskich, w tym Archiwum Akt Dawnych, Archiwum Skarbowego i Archiwum Oświecenia Publicznego. Obecnie AGAD posiada zasób obejmujący archiwalia polskich i obcych (zaborczych) władz i urzędów centralnych oraz prowincjonalnych, a także archiwa rodzin i osób o szczególnym znaczeniu dla Rzeczypospolitej w jej granicach historycznych, wytworzone w okresie od XII do XX wieku. W 2010 roku zasób AGAD

liczył 443 zbiory i zespoły archiwalne, w których znajduje się ponad 312 tys. jednostek archiwalnych mierzących łącznie blisko 6 tys. m.b.

Spis eksponatów umieszczonych na wystawie

Zamek Królewski (cztery oficyny od strony placu Zamkowego), w latach 1808–1834 siedziba Archiwum Ogólnego Krajowego, a następnie Archiwum Głównego Królestwa, 2010, AGAD, fot. Karol Zgliński

Budynek byłej komory celnej na rogu ul. Długiej i placu Krasińskich, w latach 1834–1944 siedziba Archiwum Głównego, 2010, AGAD, fot. Karol Zgliński

Fort Sokolnickiego, miejsce przechowywania zbiorów AGAD w latach 1939–1950, 1939, AGAD, Archiwum zakładowe

Pałac Pod Blachą, siedziba AGAD do 1950 roku, ok. 1948, AGAD, Archiwum zakładowe

Budynek byłego Archiwum Akt Dawnych przy ul. Jezuickiej 1, 2010, AGAD, fot. Karol Zgliński

Pałac Raczyńskich, ul. Długa 7, siedziba AGAD od grudnia 1950 roku, 2010, AGAD, fot. Karol Zgliński

Metryki Koronne, kamienna tablica towarzysząca Archiwum Głównemu we wszystkich jego historycznych siedzibach, 2010, AGAD, fot. Karol Zgliński

Archiwum Oświecenia Publicznego przy ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, które spłonęło w 1939 roku; ocalałe szczątki archiwaliów przeniesiono do Archiwum Akt Dawnych, gdzie uległy zagładzie w 1944 roku, AGAD, Archiwum zakładowe

Ruiny Archiwum Akt Dawnych przy ul. Jezuickiej 1, spalonego we wrześniu 1944 roku, AGAD, Archiwum zakładowe

Archiwum Skarbowe przy ul. Podwale 15, spalone we wrześniu 1944 roku, AGAD, Archiwum zakładowe

Ruiny AGAD przy ul. Długiej 24, 1945, AGAD, Spuścizna Adama Stebelskiego, 78/1, s. 3

Tablica upamiętniająca archiwistów warszawskich zmarłych w czasie 2. wojny światowej, hol w pałacu Raczyńskich, b.d., AGAD, fot. Karol Zgliński

Archiwalia uszkodzone odłamkami pocisków i nadpalone podczas działań wojennych, AGAD, Zespół Kancelaria Namiestnika. Wydział Paszportowy, 3066, nlb.

Feliks Bentkowski, kierownik Archiwum Głównego Królestwa w latach 1835–1852, AGAD, Archiwum zakładowe

Adolf Pawiński, naczelnik Warszawskiego Głównego Archiwum Akt Dawnych (Варшавский Главный Архив Древних Актовъ) w latach 1875–1896, AGAD, Archiwum zakładowe

Stanisław Kętrzyński, dyrektor AGAD w latach 1919–1920, AGAD, Archiwum zakładowe

Józef Siemieński, dyrektor AGAD w latach 1920–1939, AGAD, Archiwum zakładowe

Archiwiści warszawscy przed budynkiem AGAD, 1927, AGAD, Archiwum zakładowe